

Säljägare. Kurt och Gunnar. Bakom dem står Tjocköbon Rolf Logren.

Året är 1735. Det är senhöst och tre män från Tjockö by stiger iland på ön Enskär i Roslagens norra skärgård. Ön ligger mellan Tyvö och Tjockö, två betydligt större öar med fast befolkning. Den tidiga morgondimman har dolt deras tysta överfart där årtagen knappt lämnat ringar på vattnet. De rör sig tyst över ön för att inte bli upptäckta. Nu ska de en gång för alla göra upp med de inkräktare som återigen tagit sig friheter på ön i form av bl.a. olovlig skogsavverkning.

Kanske var det så här det gick till året innan protokollet skrevs i Frötuna Skeppslags Tingsrätt den 9 februari 1736. Vad vet vi. Men någon typ av osämja eller missgärning måste ha legat till grund för detta protokoll. Där är det nämligen första gången Enskär nämns och där står följande att läsa:

Fritt översatt:

Samma dag, Olof Pärsson, Erik Nilsson och Erik Andersson i Tiäckö by, framförde, att på den holme de äger rätt till, kallad Enskiäret, görs intrång i form av olovligt skogsavverkning och hämtande av sten. De förutnämnda bönderna anhöll om att Tingsrätten utfärdar ett förbud mot åverkan på nämnda skär; därför beslutade Tingsrätten om ett vite på 40 mark för den som gör åverkan på denna ö, efter det att detta beslut vederbörligt blivit kungjort.

Följande noteringar om Enskär finner man i handlingarna om laga skiftet på Tjockö 1854-1856. Till Tjockö utmärk hörde Enskär men inte Torparö söder på Stockholmen. Torparö hette ursprungligen Slädön och skall enligt sägnen ha tagits i pant av Lidö för en skuld, som Tjocköborna inte kunde beta-

la. Nåväl, vid laga skiftet på 1850-talet fick hemmanen nuvarande gränser. Då tyckte man det var tokigt att Lidö ägde Torparö, som låg mitt i Tjockö skärgård. Därför anordnades ett byte med Enskär. *Ovanstående fakta har vi fått från Lasse Söderman, Tjockö.*

Enskär skulle dock komma att befolkas. Den 20 december år 1897 skriver Karl Johan Gabriellsson på ett köpebrev som ger honom äganderätten till öarna Stora och Lilla Enskär. Köpet genomfördes till summan av 650 riksdaler och nu fick smålänningen från Påskallavik i Döderhult äntligen egen jord att bruka. Tidigare hade han haft mark att nyttja på Gisslingö i utbyte mot dagsverken på Lidö. Han kom nu att bli den förste som bosatte sig på ön. Han och hans fru Lovisa hade tre söner varav den äldste, Johan Albert blev den som kom att föra släkten vidare då hans två bröder inte fick några arvingar.

Albert fick släktnamnet Karlsson efter faderns förnamn Karl, som brukligt var. Han gifte sig med sin Anna och fick fyra barn. Två flickor och två pojkar. Flickorna flyttade tidigt från ön men pojkarna Gunnar och Carl (Calle kallad) blev kvar. I alla fall hade de Enskär som bas, då dessa båda ynglingar tidigt gav sig ut på äventyr. Gunnar seglade på de sju haven och var som längst till Australien och Sydamerika. De båda bröderna hade dock hört talas om det stora landet i väst och 1917 tog de sig till Amerika via Narvik. Väl framme i Chicago fick Gunnar reda på att hans fästmö Lillie blivit med barn. Han bestämde sig för att omgående åka hem igen vilket han ska ha all heder för. De var nämligen inte gifta. Calle stannade dock och kom att, om man ska tro hans egna berättelser, som murare bygga upp hela Chicago, sten för sten.

fästmö Lillie blivit med barn. Han bestämde sig för att omgående åka hem igen vilket han ska ha all heder för. De var nämligen inte gifta. Calle stannade dock och kom att, om man ska tro hans egna berättelser, som murare bygga upp hela Chicago, sten för sten.

Trut till middag. Gunnar och Lillies hus.

Med säkerhet är det Lillie, förmodligen med Britta (den yngsta) på armen. Barnet framför borde i så fall vara Kurt och sen är det Vera och framför Birger. Han med truten och de två äldre flickorna är oidentifierade.

Gunnar och hans Lillie fick ytterligare fyra barn varav ett dog. Han försörjde sig på det lilla jordbruket som pappan hade grundat men främst kom det att bli båtbyggeriet som tog nästan all tid. Gunnar var i grunden en nyfiken man och detta ledde till att han lärde sig det mesta om nymodigheter som inombordsmotorer och teknik. De flesta båtar på denna tid drevs med vinden eller muskelkraft så fjärdarna runt ön var betydligt tystare än vad vi är vana vid från idag. Många var de fastboende och inte minst den ökande skaran sommargäster som kom till Gunnar och frågan-

de om råd gällande maskiner, propellrar och drivmedel. Att säga att handeln blomstrade är nog att ta i men båtbyggandet bidrog i stor del till hushållskassan.

På vintern hade man legojobb från Stockholm. Lillies kusins man hade tillverkning av portmonnäer och läderväskor, en tillverkning som han till stora delar la ut till bl.a. Enskärsborna. Det gjorde att man hade intäkter även under vintern. Man kan här ana att det var Karl Gabrielssons småländska entreprenörsblod som flöt vidare i Karlssonska ådrorna.

Lilla Enskär hade sålts för 150 kr och en gris! och var tänkt att bli kolupplag för de båtar som trafikerade Ålands hav. Nu varade detta endast en kort period och ön såldes vidare till den släkt som än idag har den kvar som sitt sommarboende.

Stora Enskär delades upp i tre delar. Calle, som kommit åter från Amerika fick den östra delen. Gunnar den del som låg i mitten och var den del som det första huset fanns på och Linnea, en av syst-rarna fick den västra delen att förvalta. Den yngsta system hade gift sig och bodde nu på Ornö och gjorde inga anspråk på Enskär.

Kurt och Birger efter lyckad fågeljakt.

Gunnar och Lillie kom att bli de enda bofasta på ön då både Calle och Linnea jobbade i Stockholm. Tre av deras barn gick i skola på Tjockö. Varför de inte var alla fyra berodde på att en av flickorna, den yngsta i barnaskaran, fick hjärninflammation med en bestående hjärnskada och hamnade på institution.

Farfar Gunnar mekar båt.

Vera, Birger och Kurt rodde tre dagar i veckan till skolan på Tjockö. Där lekte och busade man som på vilken annan skolgård som helst i Sverige förutom att man fick börja och sluta dagen med att ro ca 1km till och från Tjockö. Övriga dagar fick man hjälpa till med båtbyggandet, fiske och inte minst jakt för att bidra till hushållet.

Vera jobbade som piga på Tyvö och Gisslingö efter avslutad skolgång och kom där som 22 åring att träffa sin blivande man, Ragnar Pettersson, som låg inkallade som flygspanare. Vera flyttade från ön in till Ekerö där Ragnar jobbade som gårdskarlar. Birger började som båtsman i lotsverket efter att ha jobbat som mekaniker i Stockholm. Där blev han kvar till sin pension. Birger är idag 88 år.

Kurt och Birger var dom som blev bofasta på ön. Kurt hade lite utflykter som gjutare (byggde Grundkallens fyr), fiskrensare (fiskerifabrik i Sundsvall) och skogshuggare (i skogarna i norra uppland) men flyttade åter till ön då hans pappa Gunnar drunknade 1965 utanför Tunhomen på Tjocköfjärden. Mamma Lillie var nu ensam på ön lång perioder då Birger jobbade veckopass som båtman, och för att hon skulle kunna bo kvar flyttade Kurt åter till Enskär med familjen som bestod av Gunvor och sönerna Erik o Allan.

År 1968 blev Enskär med el. Detta tack vare att Militärmyndigheten beslutat förse anläggningarna längre ut i skärgården med el.

När Lillie dog delades hennes tredjedel av ön upp mellan de tre syskonen, Vera, Birger och Kurt. Inkomsten bestod av att Kurt i samarbete med Harry Sjöblom snickrade, målade och var med att bygga upp sjöräddnings stationen på Fejan, och Gunvor jobbade i affären på Tjockö. Sedan fick han jobbet som tillsyningsman åt försvaret i Söderarms skärgård där han jobbade ihop med Gunvor fram till pensionen. Han gick bort 1997.

Allan o Erik fortsatte att föra öns traditioner vidare där både jobb, musik och fotboll ingick.

Erik reste iväg från ön efter avslutad värnplikt och for runt i världen men hamnade till sist i Norrtälje där han bor med sin familj största delen av året. Resterande tid tillbringar han på Enskär för att ta hand om den del som köpts tillbaka från arvingarna till Vera. Med detta köp är Farfar Gunnars arvslott i sin helhet tillbaka Jag tror han myser i sin himmel

när han ser på den snipa Erik byggt och som nu ligger förtöjd vid hans gamla brygga.

Gunnars brygga. Gunnar, Lillie, Birger, Kurt och hunden Negus.

Allan bor kvar på ön med sin familj som bedriver taxibåtsverksamhet (www.enskarssjotransport.se), sjöräddning, rörmokeri och byggnation.

Enskär har idag 12 st personer som är skrivna här vilket är oerhört roligt. De senaste som flyttat ut permanent är Göran och Ia Skog. Båda är de verksamma inom vården och har till viss del möjlighet att jobba på distans. Som en parentes kan vi nämna att Görans mormor hette Linnéa, just det, hon som fick en tredjedel av ön en gång i tiden.

Så ljuset i fönstren fortsätter lysa på den ö som sedan 1897 alltid haft någon fastboende.

Ljus som kan visa Tjocköborna var de kan smyga iland igen. Fast denna gång kommer det bjudas på kask istället för handgemäng.

Utdrag ur texten till den bok om Enskär som skrivs Erik och Allan Karlsson

Enskärs Sjötransport skaffade svävare 2003.

Allans senaste tillskott i Enskärsflottan.